

DECEMBER 2008

KIJK OP OUD BROEK IN WATERLAND

- ***Weidemolen kan er weer tegen...***
- ***Rondleiding door Broek...***
- ***Website vernieuwd...***

COLOFON

Het bestuur van Vereniging Oud Broek in Waterland sinds 6 mei 2008:

Naam	Positie	E-mail	Telefoon
Dick Broeder	Voorzitter	<i>d.broeder@hetnet.nl</i>	020-4033032
Hillebrand Kuypers	Secretaris	<i>h_kuypers@hotmail.com</i>	020-6838360 06-49875716
Atsie Drijver	Penningmeester Collectie	<i>atsiedrijver@zonnet.nl</i>	020-4031201
Werncke Husslage	Ruimtelijke Ordening, Publiciteit	<i>husslage@zonnet.nl</i>	020-3375113 06-27341550
Jan Maars	Projecten, Rondleidingen, Collectie	<i>j.maars@planet.nl</i>	020-4031118 06-53923773

Bestuurswisseling

Korte tijd is afgelopen voorjaar Jaap Wortel voorzitter geweest van het bestuur. Wortel (Groen Links) werd echter benoemd tot wethouder financiën bij de gemeente Waterland. Belangenverstrengeling moet worden voorkomen, dus raakte de vereniging haar voorzitter kwijt. Binnen het bestuur werd vervolgens een voorzitter gezocht en gevonden: Dick Broeder.

Medewerkers: Nico Merkelijn, Studio Hans Mulder, Frouke Wieringa, Hanneke de Wit.

Correspondentieadres: Vereniging Oud Broek in Waterland, Heems Weer 58,
1151 EX Broek in Waterland

E-mail: info@oudbroek.nl • <http://www.oudbroek.nl> • Rabobank: 31.07.02.194

Bericht van de voorzitter

De meesten van ons, Broekers, hadden er in de jaren vijftig en zestig geen oog voor, dat ons dorp heel bijzonder is. Veel oude, oorspronkelijk mooie huizen, bewoond door drie, vier gezinnen, stonden er verveloos en vervallen bij.

Gelukkig keken enige dorpsbewoners, onder wie J.W. Niemeijer en J.P. Mars, door die afgebladderde gevels en verzakte dakgoten heen. In 1965 richtten zij, samen met enige andere 'gedrevenen', Vereniging Oud Broek in Waterland op, die het dorpschoon wilde beschermen en 'waar mogelijk uitbreiden'.

Ons dorp heeft nu, mede dankzij de niet geringe inbreng van onze voorgangers binnen de vereniging, een schitterende historische kern. Bijna alle huizen die daarvoor in aanmerking kwamen, zijn gerestaureerd. In haar 'Broeker Bijdragen' belichtte de vereniging tal van historische onderwerpen. 'Oud Broek' heeft bovendien een fraaie collectie historische voorwerpen opgebouwd (haar eerste aanwinst was de weidemolens, waarover u elders in dit blad meer leest).

Is Vereniging Oud Broek in Waterland na ruim veertig jaar zo ongeveer klaar met haar werk? Nee, integendeel, zij is springlevend, heeft duizend en één plannen en wil die vooral onder de aandacht van alle Broekers brengen.

Afgelopen zomer heeft de vereniging 83 nieuwe leden ingeschreven. Een mooi resultaat, maar eigenlijk zouden alle Broekers lid moeten zijn. We zijn immers allemaal trots op ons dorp - niet alleen op de historische kern, maar ook op - bijna - alles, wat er in de loop der jaren omheen is gebouwd.

Vereniging Oud Broek in Waterland gaat met nieuw elan de toekomst tegemoet. Nieuw is ook het boekje dat u nu in handen hebt; u zult het drie keer per jaar in uw brievenbus vinden. We hebben het gemaakt om u dichterbij uw vereniging te brengen - en 'Oud Broek' dichterbij u.

U veel leesplezier wensend,

Dick Broeder

Voorzitter Vereniging Oud Broek in Waterland

Contributie 2009

Het betalen (door u) en het innen (door ons) van de contributie voor het lidmaatschap van Vereniging Oud Broek in Waterland wordt eenvoudiger. We stappen daartoe over op automatische incasso.

Een keer per jaar, in mei, wordt de contributie, vastgesteld in de ledenvergadering, automatisch van uw rekening afgeschreven.

Vanzelfsprekend houdt de vereniging de contributie altijd zo laag mogelijk. Voor tien euro bent u dan ook in 2009 weer een heel jaar lid. Leden buiten Broek in Waterland betalen € 12,50; dat extra is voor de portokosten.

Bijgaand vindt u een machtigingsformulier met enveloppe, waar al een postzegel op zit. U kunt het ingevuld zó in de brievendus doen.

Mocht u meer willen bijdragen dan de vastgestelde contributie, dan biedt het machtigingsformulier daartoe de mogelijkheid. Elke extra bijdrage is van harte welkom, omdat het bestuur nog heel veel plannen heeft, die het graag wil uitvoeren.

Rondleidingen door het fraaie Broek in Waterland

Een familiefeestje, verjaardag, trouwerij, jubileum of gewoon iets te vieren? Plannen voor een uitje met bedrijf of club(je)? Denk dan eens aan een rondleiding met een ervaren gids door de historische kern van Broek in Waterland met zijn tientallen rijksmonumenten uit de zeventiende, achttiende en negentiende eeuw.

'Je-laten-rondleiden' is ook voor de (oude of nieuwe) dorpsbewoners zelf een aanrader. Na zo'n tochtje met een bekwame gids kijkt u met andere ogen naar uw dorp.

Een rondleiding valt ook goed te combineren met fiets- en/of (fluister)boottochtje en pannenkoek, lunch, high tea of diner in ons dorp.

De kosten bedragen € 60,- per rondleiding van ca. 1½ uur.

Groepsgrootte max. 20 personen per gids. Wij beschikken over meerdere gidsen, dus grotere groepen zijn geen probleem.

Informatie en reserveringen:

www.oudbroek.nl

j.maars@planet.nl / 06-53 923 773

Jan Visser werkte zes jaar mee aan restauratie van historische Broeker huizen.

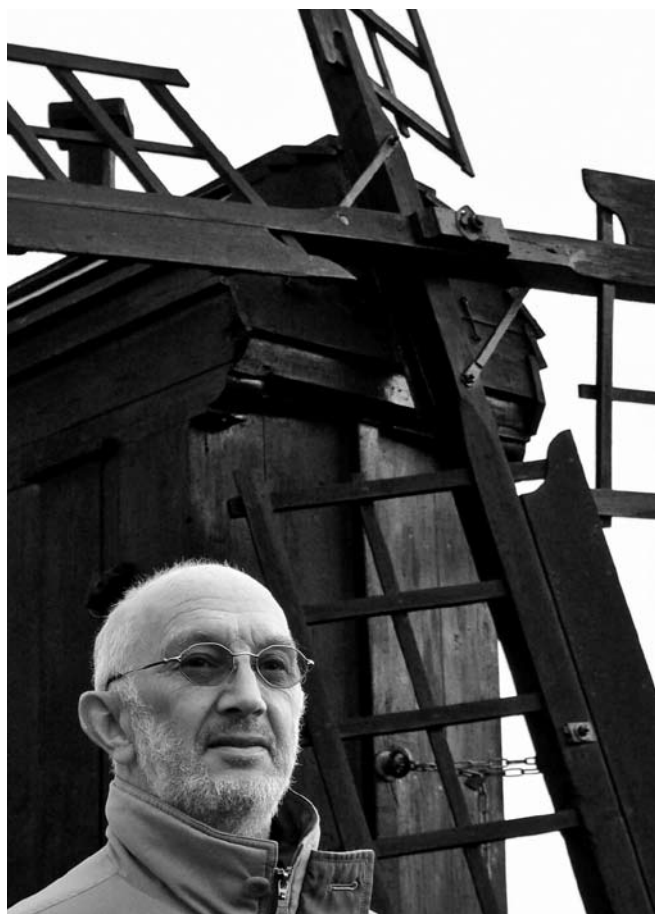
“In de jaren vijftig had je er ‘n dakleertje overheen getrokken. Maar zo doen we dat niet meer. Ik heb alle planken in het houten raderwerk keurig vervangen,” zegt Jan Visser. Hij heeft de oude weidemolen van Vereniging Broek in Waterland afgelopen zomer gerestaureerd. “Voor de tweede keer in veertig jaar had ik die molen in mijn handen. In 1967 had ik hem al eens naar een restauratiebedrijf in Zaandam gebracht.”

Jan Visser (65) is restauratie-timmerman. Hij werkte eind jaren zestig, begin jaren zeventig bij Willem Vos als een van de vaklieden, die historisch waardevolle huizen in Broek in Waterland opknaptten. “Van Willem Vos heb ik timmeren en restaureren geleerd.” Vos heeft later het VOC-schip Batavia opnieuw gebouwd, dat nu in Lelystad ligt. “Hij werkte met mensen die van het rechte pad af waren geraakt. Dat deed hij fantastisch.”

Jan Visser komt uit Duivendrecht; vanaf zijn twaalfde woonde hij op een boerderij in de Belmermeer. “Mijn laatste twee schooljaren zat ik aan Roomeinde onder het strakke regime van meester Smit. Voordat ik naar school ging, molk ik thuis zes koeien en ‘s avonds deed ik dat nog een keer,” vertelt hij in zijn woning aan Buitenweeren. Na zijn militaire dienst werd Visser in Amsterdam heftruckchauffeur bij het transport- en sloopbedrijf van Leen Broeder, de vader van Dick. Hij trouwde met Clasiëna van Rijn en trok in bij zijn schoonouders aan Roomeinde 22-24. “Clasiëna herinnert zich nog dat er palen in het Havenrak boven het water uitstaken. Dat waren de resten van de Wilhelmina-tempel, de muziektent die ze nu opnieuw willen bouwen.”

Een jaartje of anderhalf was Visser sjouwerman en chauffeur bij aannemer en naamgenoot (geen familie) Jan Visser, die 'waarom weet ik niet' Jan Vijf werd genoemd. Willem Vos was daar uitvoerder. "In 1968 wilde Vos een scheepswerfje beginnen. Hij vroeg me met hem mee te gaan. Dat wilde ik wel, want bij hem kreeg ik de kans om te timmeren," zegt 'onze' Jan Visser.

Het werden zes prachtige jaren. "Als Willem daarna niet naar Friesland was vertrokken, was ik nooit bij hem weggegaan." Het scheepswerfje van Vos lag achter Zuideinde 24, vlak voor de houten brug die nog altijd stenenbrug wordt genoemd. Vos bouwde polyester boten, houten jollen, Zeeuwse knotsen, schouwen en een Lemmer aak. Hij was bovendien sterk in het restaureren van houten huizen - en dat kwam mooi uit.

In de zeventiende en achttiende eeuw hadden renteniers en kooplieden in Broek in Waterland prachtige huizen laten bouwen - van hout, vanwege de drassige bodem. Met hun rijkdom was het na 1795, toen Franse troepen ons land bezetten, gedaan. De deftige woningen werden winkels, pakhuizen of boerderijen voor de veehouders, die hun melk dagelijks naar Amsterdam brachten. In de fraaie huizen trokken nu vier, vijf of zelfs zes gezinnen, die maar een paar gulden huur betaalden.

"Aan één kant is het maar goed dat in die tijd armoede 'troef' was," meent Jan Visser. "In Nieuwendam heb ik eens een huis onder handen gehad, waar de fraai bewerkte korbelen waren weggezaagd, omdat de bewoners een

gelaagd plafond wilden maken. Hier in Broek was er vaak geen geld voor dergelijke ingrepen."

Economisch ging het vanaf de jaren zestig beter. De bewoners van de houten panden trokken naar de nieuwe eengezinswoningen, die in Broek in Waterland werden gebouwd. In de oude huizen kwamen mensen van buiten, die wel voelden voor een historisch verantwoorde opknabbeurt. In 1971 werd de oude kern van Broek in Waterland 'beschermde dorpsgezicht'. Monumentenzorg ging zich bemoeien met iedere steen die werd verlegd en Vereniging Hendrick de Keyser kocht historische panden, liet ze opknappen en verhuurde ze. Subsidies en belastingaftrek maakten restauratie voor huiseigenaren aantrekkelijk. Kortom: werk zat voor Willem Vos, Jan Visser en nog vijf, zes vaklieden.

“We waren één familie,” zo denkt Jan Visser aan die tijd terug. “Willem Vos was super. Als je iets fout had gedaan, waarvoor een andere aannemer je allang had weggestuurd, ging hij met je praten. Dan was het: kijk, je hebt dat zus gedaan, waarom is dat verkeerd gegaan? Zie je, een volgende keer moet je het zó doen.”

“Bij een restauratie mag je de boel niet zomaar platgooien. Je doet alles in overleg met Monumentenzorg,” vertelt Visser. “Ingenieur De Jong van Monumentenzorg kwam geregeld kijken. Nee, we hadden geen last van hem. Lastiger waren de ambtenaren van de gemeente, die soms wel erg veel regeltjes hadden.”

Willem Vos en zijn mannen namen de winkel/woning van Kees Pels aan het Havenrak onder handen. “Voorin had een klein bakkerswinkeltje gezeten; de deur zat op de hoek. Nu is het weer het driebeukige pand met houten voorgevel, dat het oorspronkelijk was,” vertelt Visser.

“Vroeger had je in het dorp wel zes bakkers. Veel Broekers probeerden wat bij te verdienen. Zo’n veehouder, moet je je

“Er was nooit voldoende geld en je moest passen en meten om toch goed werk te leveren.”

voorstellen, dat was vaak een boertje met zes koeien. Die kon wel wat extra’s gebruiken. Hij of zijn vrouw verkocht dan olie, kolen of aanmaakhout. In het houten huisje achter de Sparwinkel bijvoorbeeld werd vroeger olie verkocht.”

Zelf had Jan Visser, toen hij nog op de lts zat - hij leerde er voor electriciën - ook een bijbaantje. “Voor vier en een halve gulden, twee euro, per dag haalde ik bij de boeren melkmonsters op voor de Melkcontrole Vereniging. Naar Holysloot met een bootje - dan sprak ik met pontbaas Fokkes af dat het bootje er lag, anders moest ik helemaal over Ransdorp fietsen. Naar Uitdam was ook een eind; je kon er alleen maar komen over de dijk.”

Aan welk karwei uit de periode-Willem Vos denkt hij het liefst terug? Jan Visser hoeft niet na te denken. “Aan de restauratie van het oudste stenen huis, uit 1740, aan Leeteinde naast het Broekerhuis. Opdrachtgeefster was Vereniging Hendrick de Keyser.

Dat was prettig, want je had niet ook nog eens met een particuliere eigenaar te maken. Aan de andere kant was er nooit voldoende geld en moest je passen en meten om toch goed werk te leveren.”

“Dat huis hebben we helemaal in zijn oude glorie hersteld. Zes gezinnen hadden erin gewoond. Van stukgezaagde balken hadden ze trappen naar boven gemaakt. De eiken deuren waren rood geschilderd. Onder Napoleon moest je namelijk belasting betalen voor eiken deuren, nou, als ze rood waren, zag je het eikenhout niet meer.”

We pakken het boek **'Architectuur & Wonen in Broek in Waterland'** van Anne van Wijngaarden en Olaf Klijn erbij. Dat praat gemakkelijker: een hoofdstuk is gewijd aan het huis aan Leeteinde 12. "Kijk," wijst Visser bij een foto van de voorgevel, "we hebben de dakgoten helemaal vernieuwd; die zijn zo breed, dat je erin kunt lopen. Van maagdelijk lood maakten we daklijsten - van nieuw lood dus, want als je er oud lood in verwerkt, komen er scheurtjes."

Binnen moesten de rolluiken tussen de betimmering weer tegen elkaar sluiten. In één ervan zit een bovenluikje: konden de bewoners kijken of het buiten al licht was. Op een foto van de zolder is een reeks grijsblauwe deuren te zien, waar vroeger bedsteden achter schuilgingen. Eén bedstee zit er nog. Visser: "Die deuren waren getoogd met toogpennetjes. Na jaren krimpt het hout; dan komen er naden en vallen de houten pennetjes eruit. De deuren zijn allemaal uit elkaar geweest, rotte plekken hebben we vervangen en we hebben er weer authentieke toogpennetjes in gezet."

"Riet stoppen, dat deden we ook zelf," vertelt Visser. "De Walvis aan Zuideinde 8 had een rieten dak met daarbovenop dakpannen. Het riet was bedoeld voor isolatie, maar het bleef erdoorheen waaien. De bewoner klaagde later, dat er niet tegen op te stoken viel." Vaak stuitten ze op verrassingen. "In De Walvis kwam een fraaie accoladebalk tevoorschijn, die was weggetimmerd."

"Je had ook nooit een ijzeren gereedschapskist, want die is veel te zwaar."

Maakten ze lange dagen? "We werkten 's middags tot vijf uur en dan gingen we na het eten om half zeven terug naar ons werk. Totdat het donker werd zo'n beetje. Ja, het is het soort werk... je moet ermee begaan zijn. Je kwam allerlei problemen tegen, die je zelf probeerde op te lossen. Zo heb ik eens twee zaagbankjes gemaakt, waarvan je de pootjes kon inklappen om ze gemakkelijk te vervoeren. Je had ook nooit een ijzeren gereedschapskist, want die is veel te zwaar."

Visser zegt dat het werk op de scheepswerf - hij en zijn maten werden ook daar geregeld ingezet - een leerschool was voor het restaureren van huizen. "Een boot bouwen is lastig, want die ligt niet stil. Je moet vaak naar eigen gevoel handelen; die ervaring helpt je bij het restauratiewerk."

We kijken eens goed naar de foto van het huis aan Havenrak 7. "Dat is een driebeukig pand geweest, maar er is in vroeger jaren een tweebeuk van gemaakt, waarschijnlijk omdat de steeg links ervan anders te smal werd. Je kunt goed zien dat aan de linkerkant van het pand als het ware een brok is afgesneden. Monumentenzorg heeft besloten dat zo te laten en er niet weer een driebeuk van te maken," zegt Visser.

"Zo'n huis mag je niet slopen om het daarna weer op te bouwen. Je maakte een noodconstructie, zodat het hele huis op andere palen kwam te staan, en dan trok je de

fundering eronderuit. Dan haalde je de onderkant van de gevel weg en bracht je de vernieuwde fundering terug. Daarna ging de gevel eruit en later, vernieuwd, weer erin." Willem Vos en zijn mensen hebben ook de Broeker Bazaar aan Dorpsstraat 3 gerestaureerd. "Daar kon je van alles kopen, van speelgoed tot snijbonenmolen en theezeef. Ploeger in het klein."

Jan Visser: "Verder hebben we het huis van Spaans aan Laan van een kapberg voorzien, en dat van de klompenmakerij van Kees van El. Onze laatste klus was het weer opbouwen van het huis van Cor de Vries naast de klompenmakerij."

Jan Visser is, na zijn tijd bij Willem Vos, nog bijna 32 jaar timmerman geweest bij de firma Buitenhuis in Landsmeer. "Ook fijn werk, maar het mooiste was toch mijn tijd als restauratie-timmerman. Vos heeft mij nog wel gevraagd of ik mee wilde gaan naar Friesland, maar nee, mijn vrouw is een echte Broekse. Zij wil hier van haar levensdagen niet weg."

Hanneke de Wit

Waar komt die oude weidemolen vandaan?

De weidemolen die onlangs is opgeknapt door Jan Visser, is in 1948 gebouwd door Wagemaker in Westwoud, naar model van een versleten, bestaande molen uit ongeveer 1900. De eerste molen was van Simon Pronk, die een fraaie stolpboerderij had tegenover café Broeck. Diens zoon Dirk gebruikte de molen in de jaren dertig intensief om het water van zijn land achter de boerderij op peil te houden. De molen stond enkele honderden meters ver het land in en moest met de hand naar de windrichting worden geplaatst. Het water werd geloosd in de sloot naast de winkel van Dirk Posch.

In de jaren vijftig nam Jan Spaans sr de boerderij en de - nieuwe - molen over. De sloot werd gedempt - de molen verloor zijn functie. Toen het weiland achter de Dorpsstraat plaats ging maken voor nieuwbouw, werd de gemeente eigenares van de molen. Zij deed hem in 1966 voor het symbolische bedrag van een gulden over aan Vereniging Oud Broek in Waterland. De molen verhuisde naar het land tegenover Keerngouw en twintig jaar later naar zijn huidige standplaats aan de Van Disweg. Hij is in de loop der jaren een paar keer gerestaureerd.

Website

Rombout van Eck heeft vol enthousiasme een nieuwe website gebouwd voor Vereniging Oud Broek in Waterland. Het resultaat kunt u zien op: www.oudbroek.nl
De vereniging heeft een prachtige collectie opgebouwd van waardevolle voorwerpen, die herinneren aan het verleden van Broek in Waterland. Tekeningen van Cornelis Schoon en de koopcontracten van zijn woning. Veel prentbriefkaarten, foto's en landkaarten. Bijzondere boeken. En zelfs - maar niet iedereen gelooft dat - de handvatten van de kist waarin Neeltje Pater, de beroemdste inwonster van Broek in Waterland, ten grave werd gedragen.

Vereniging Oud Broek in Waterland is van plan de hele collectie te digitaliseren en op de website te plaatsen. U kunt dan op schrijver, fotograaf, titel of trefwoord zoeken. Voorlopig kan dat alleen nog via Google of een ander zoekprogramma. Er is nog geen programma gekozen, waar alle items in worden ondergebracht. Wat dat betreft, hoort u nog nader.

De vereniging wil haar historische verzameling graag aanvullen. Hebt u iets moois in bezit, dat u graag een ereplaats gunt in onze collectie, laat het ons dan even weten.
info@oudbroek.nl

Broeker Bijdragen

'De gravenkaart in de Broeker kerk' en 'Cornelis Schoon en de watersnood van 1775'. Twee onderwerpen, waaraan een Broeker Bijdrage is gewijd, een historisch onderbouwd, maar goed leesbaar geschrift. Broeker Bijdragen zijn er over tal van interessante onderwerpen waarin ons dorp een rol speelt. 'Achtttiende-eeuwse buitenlandse toeristen en hun reisverslagen' en 'Broek en de walvisvaart in het midden van de zeventiende eeuw' bijvoorbeeld. Andere titels die nieuwsgierig maken: 'Scholenvrouw in Broek in Waterland 1600 - 1975' en 'Verhalende deurkalven'.

De overige titels kunt u vinden op www.oudbroek.nl
Broeker Bijdragen kosten € 2,50 per stuk, exclusief verzendkosten.

Broeker Bijdragen zijn ook gebundeld te koop voor € 15,- exclusief verzendkosten.

- Broeker Bijdragen Deel 1 1972-1979 (nrs. 1 t/m 20)
- Broeker Bijdragen Deel 2 1980-1987 (nrs. 21 t/m 30)
- Broeker Bijdragen Deel 3 1990-1997 (nrs. 31 t/m 40)
- Broeker Bijdragen Deel 4 1998-2007 (nrs. 41 t/m 53)

U kunt de losse nummers en de bundels bestellen bij ons secretariaat:
Hillebrand Kuypers, Heems Weer 58. 1151 EX Broek in Waterland
Jan Maars, 06-53 92 3773 of www.oudbroek.nl

Daar komt de muziek(tent) aan.....

Minder droom, meer werkelijkheid: het gaat goed met het plan de Wilhelmina-tempel, de muziektent die vroeger in het Havenrak stond, opnieuw te bouwen. Een mooi voorteken was de vondst, op de bodem van het Havenrak, van de harp die op de oude muziektent heeft gestaan. Bij het onderdeel 'Fiets 'm erin' tijdens de Broeker Feestweek in augustus stuitten Mart Kelderman en Lex Ebbelaar op 'iets van oud roest' - de harp dus.

Een paar dagen later kreeg de harp op de Oud-Hollandse markt een ereplaats in de kraam van Vereniging Oud Broek in Waterland. Met succes werd daar flink geworven voor nieuwe leden; 83 enthousiastelingen meldden zich aan. Tevens kregen de Broekers de vraag voorgelegd, of ze voor dan wel tegen het herbouwen van de muziektent in het Havenrak waren. Bijna iedereen was vóór.

Gemeente Waterland wil tot onze vreugde meewerken aan het realiseren van de herbouwplannen. Onze volgende stap, het zoeken naar een Broeker, die kan tekenen en de bouw van de muziektempel kan begeleiden, had succes. Architect Henk Wadman jr. van architectenbureau W3, die belangeloos wil meewerken aan het project, is al aan het werk. Eerder deze maand, op 10 december, hebben we de officiële bouwaanvraag bij de gemeente

ingediend. We verwachten dat de vergunning in september 2009 wordt verleend. Is de vergunning er, dan kan de fundering worden gelegd. Intussen doen wij onderzoek naar mogelijkheden voor geluidsversterking, verlichting, enzovoort.

Waar halen we het benodigde geld vandaan? In februari hoort u daar meer over.

Wilt u meewerken? Heeft u ideeën? Maak ons deelgenoot!

Mail naar info@oudbroek.nl

A winter landscape featuring a pond in the foreground, snow-covered trees, and a house in the background. The scene is framed by a white scalloped border. The text is overlaid on the lower part of the image.

***Vereniging Oud Broek in Waterland
wenst alle medewerkers en leden
gezellige kerstdagen en een
opbouwend en gezond 2009***